

Utbildningsinspektion i Björnsjöskolan, förskoleklass och grundskola årskurs 1–6

UTBILDNINGINSPEKTIONENS SYFTE

Skolverkets utbildningsinspektion skall bidra till kvalitetsförbättring genom att bedöma hur verksamheterna arbetar i riktning mot de nationella målen för förskoleverksamhet, skolbarnsomsorg, barn- och ungdomsutbildning och vuxenutbildning. En väsentlig del i inspektionen är att granska kvalitetsarbetet och förmågan att utveckla den egna verksamheten.

Inspektionens inriktning

Inspektionsutredningen inriktas mot sex områden. De är särskilt väsentliga för att säkra att alla barn, elever och vuxenstuderande får den omsorg och utbildning som de har rätt till enligt nationella bestämmelser. De sex områdena, som granskas utifrån flera olika aspekter och frågeställningar, är:

Resultaten:

1. Kunskaper, utveckling och lärande

Verksamheten:

2. Arbetsmiljö och delaktighet
3. Pedagogisk verksamhet och undervisning
4. Styrning, ledning och kvalitetsarbete

Förutsättningarna:

5. Tillgång till utbildning och omsorg
6. Resurser

I denna rapport behandlas i första hand förhållanden som avviker positivt eller negativt från vad som förväntas i fråga om utbildningskvaliteten enligt de nationella bestämmelserna. Några aspekter behandlas dock i alla aktuella verksamheter, nämligen kunskapsbedömningen och betygssättningen, kvalitetsarbetet, rektorsfunktionen, personalens kompetens, läromedel och utrustning, likvärdiga möjligheter vid funktionsnedsättning och stödinsatser, arbetet med övergripande hälsomål i läroplanerna, bedömning av lärandet och betygssättningen. En helhetsbedömning och motiveringar till bedömningarna görs inom varje granskningsområde.

Bedömningarna av kvaliteten och av hur väl verksamheten uppfyller statens krav görs utifrån läroplaner och övriga författningar. Inspektörernas sakkunskap och erfarenheter av jämförbara verksamheter är också betydelsefulla. Analyserna av den insamlade informationen syftar till att klargöra om de lokala lösningarna och systemen fungerar väl. Rapporten avslutas med en sammanfattande bedömning som utgör underlag för Skolverkets beslut, riktat till huvudmannen, angående förbättrings- och kritikområden.

Genomförandet av inspektionen i Björnsjösolan

Skolverket sände den 23 november 2004 skriftlig information till kommunen om att verksamheten skulle inspekteras och om inspektionens syfte och genomförande. Inspektörsteamet med ansvar för inspektionen i Björnsjösolan har bestått av undervisningsråden Ingrid Åsgård och Anna Bergstedt Nordqvist. Besök i Björnsjösolan gjordes den 8-9 februari 2005.

Denna skriftliga rapport kompletteras med muntlig återrapportering av de ansvariga inspektörerna. Skolverket följer därefter upp eventuella krav på åtgärder som riktas till huvudmannen och vilka effekter i övrigt som utbildningsinspektionen leder till. Tidpunkter för uppföljningen framgår av Skolverkets beslut.

Underlag

Underlaget till denna rapport består av dels dokument från kommunen och Björnsjösolan, dels den information som samlats in vid observationer, intervjuer och samtal under besöket. Rapporten grundar sig också på annan information om kommunen och skolan som finns i Skolverkets nationella uppföljningssystem eller finns publicerat på annat sätt.

I Björnsjösolan genomfördes intervjuer med rektor, representanter för lärare, elever och föräldrar. Utöver intervjuerna fördes samtal med elever och personal på skolgården, i korridorer, matsal och lektionssalar. Lektioner i flertalet klasser och ämnen besöktes.

Beskrivning av skolan/rektorsområdet

Björnsjösolan	Antal barn/elever
Skolbarnsomsorg	141
Förskoleklass	48
Grundskola	305

Björnsjösolan omfattar förskoleklass, grundskola årskurs 1–6, fritidshem och fritidsklubb. Flertalet elever bor i närområdet.

Skolan beskriver sig som en läsande skola där man satsar mycket på elevernas läsutveckling. Stor vikt läggs dessutom vid rörelse, fysisk aktivitet och friluftsliv. Eleverna använder datorer som ett naturligt verktyg i skolarbetet.

Bedömning

1. Kunskaper, utveckling och lärande

Kunskaper relaterade till kursplanernas mål

Läroplanen och de nationella kursplanerna anger mål att sträva mot samt mål att uppnå. Dessa skall ligga till grund för den inriktning undervisningen skall ha

och de skall visa vilka kunskaper som skolan skall sträva efter att alla elever utvecklar. Målen att sträva mot skall vara utgångspunkt för lärarnas planering tillsammans med eleverna. Mål att uppnå beskriver vad varje elev minst skall kunna efter det femte respektive det nionde skolåret. För ämnena matematik, svenska och engelska finns nationella prov i åk 5 (och åk 9). Proven är konstruerade så att de motsvarar de nationella målen och de är en hjälp för att bedöma elevernas kunskapsutveckling.

Nationella prov 2004, resultat i procent.

Nationella prov åk 5	Björnsjöskolan	Gävle kommun
Svenska	76	87
Engelska	80	86
Matematik	79	86

I Björnsjöskolan framgår elevernas resultat främst genom de nationella ämnesproven i svenska, engelska och matematik som genomförs i slutet av årskurs 5. I skolans kvalitetsredovisning för läsåret 2003/2004 redovisas att resultaten på dessa prov försämrades jämfört med föregående år. Resultaten på proven är också lägre än det genomsnittliga resultatet i Gävle kommun. I skolans kvalitetsredovisning görs en genomgripande analys av varför resultaten inte är bättre och som en förklaring anges att detta läsar fanns många elever i behov av särskilt stöd i årskurs 5. En rad stödåtgärder sattes in men i efterhand konstaterar man att skolan kanske borde ha organiserat undervisningen på annat sätt för dessa elever.

I en medveten och strukturerad satsning på läsning har skolan förbättrat elevernas läsförmåga. När det gäller uppföljning av elevernas framsteg i läsning använder man ett läsutvecklingsschema där elevernas färdigheter mäts och dokumenteras. Även i matematik genomförs en sådan uppföljning.

Inspektörerna bedömer att skolan har en god uppfattning om elevernas kunskaper i svenska och matematik och även lämpliga strategier för att höja resultaten. Resultat i övriga ämnen är svårt att kommentera då dokumentation saknas. Elevarbeten i natur- och samhällsorienterande ämnen som inspektörerna tagit del av vittnar dock om goda resultat, även om variationen var stor.

Inspektörerna bedömer att uppföljning och utvärdering av elevernas kunskaper i förhållande till kursplanernas mål i andra ämnen än svenska, engelska och matematik bör förbättras.

Utveckling och lärande relaterat till läroplanens mål kring kunskaper

I skolans uppdrag ingår mål som gäller elevernas generella kunskapsutveckling. Enligt läroplanen har skolan att verka för att varje elev kan använda sina kunskaper som redskap för att formulera och pröva antaganden och lösa problem, reflektera över erfarenheter, kritiskt granska och värdera påståenden och förhållanden samt lösa praktiska problem och arbetsuppgifter, att eleven tror på sin förmåga och sina möjligheter att utvecklas, utvecklar en insikt om sitt sätt att lära och en förmåga att utvärdera sitt lärande samt utvecklar förmågan att arbeta såväl självständigt som tillsammans med andra. Bland målen märks också

analytisk förmåga, ett allt mera vetenskapligt sätt att arbeta och tänka samt självständighet i att formulera ståndpunkter grundade på empirisk kunskap och en kritisk analys.

Vid inspektionen framkommer att såväl föräldrar som skolledning och lärare har uppfattningar om hur väl skolan lyckats i ovanstående uppdrag. De tycker att flertalet elever har en god förmåga att ta till sig nya kunskaper och att kunna arbeta självständigt. Någon systematisk, dokumenterad uppföljning i detta avseende görs inte och inspektörerna finner anledning att framhålla skolans ansvar att skaffa sig en bild av hur man lyckas med uppdraget.

Utveckling och lärande relaterat till läroplanens mål kring normer och värden

Enligt läroplanen skall skolan verka för att varje elev vidareutvecklar sin förmåga att göra medvetna etiska ställningstaganden, respekterar andra människors egenvärde och integritet, inte accepterar att människor utsätts för förtryck och kränkande behandling, medverkar till att bistå människor, förstår och respekterar andra folk och kulturer, kan leva sig in i och förstå andra människors situation och utvecklar en vilja att handla också med deras bästa för ögonen samt visar respekt för och omsorg om såväl närmiljön som miljön i ett vidare perspektiv.

I intervjuer med skolledning och personal framkommer att man inte gör någon gemensam uppföljning eller utvärdering av hur väl man lyckas med värdegrundsarbetet. När det gäller att få eleverna att omfatta demokratiska värderingar, att respektera alla människors lika värde och att få dem att förstå att man har både rättigheter och skyldigheter, anser personalen att de satsningar man gjort med bl.a. värderingsövningar av olika slag har givit goda resultat. Framtagandet av gemensamma trivseregler och konsekvenser vid brott mot dessa har också bidragit till ökad måluppfyllelse och stämningen i skolan har blivit bättre än den var för några år sedan, enligt personalen. Vid inspektionsbesöket mötte inspektörerna mycket frimodiga, artiga och hjälpsamma elever. De former för elevernas inflytande och delaktighet som man har i elevråd och klassråd fungerar enligt eleverna olika bra i olika klasser. Det förebyggande och uppföljande arbetet mot kränkningar av olika slag som förekommer i Björnsjöskolan har givit goda resultat. Antalet mobbningsfall i skolan har sjunkit och enkätsvar angående elevernas trivsel och trygghet visar en positiv bild – eleverna trivs och känner sig trygga i Björnsjöskolan.

Sammanfattningsvis framkommer vid inspektionen att lärarna har en god uppfattning om elevernas kunskaper i svenska, engelska och matematik och även lämpliga strategier för att förbättra resultaten (svaga resultat redovisades i nationella prov i engelska svenska och matematik för årskurs 5 år 2004). Resultat i övriga ämnen är svårt att få en uppfattning om vid inspektionen då samlad uppföljning saknas. Inspektörerna bedömer att skolans uppföljning och analys av elevernas måluppfyllelse i förhållande till läroplanens övergripande kunskapsmål och kursplanernas mål i andra ämnen än svenska, engelska och matematik bör förbättras. Inspektörerna bedömer att resultatet av skolans arbete med normer och värden är gott men att uppföljningsrutiner gällande värdegrundsmålen bör förbättras.

2. Arbetsmiljö och delaktighet

Samverkan och delaktighet

Elevernas inflytande på utbildningen är en grundpelare i det svenska skolväsendet. Verksamheten skall vara utformad i överensstämmelse med grundläggande demokratiska värderingar. Undervisningen skall bedrivas i demokratiska arbetsformer och utveckla elevernas förmåga och vilja att ta personligt ansvar och att aktivt delta i samhällslivet. Skolans lärare skall utgå från att eleverna kan och vill ta ansvar för sin inläring och sitt arbete i skolan och de skall planera undervisningen tillsammans med eleverna. Lärarna skall se till att alla elever, oavsett kön och social och kulturell bakgrund, får ett verkligt inflytande på arbetssätt, arbetsformer och innehåll i undervisningen och skall uppmuntra sådana elever som har svårt att framföra sina synpunkter att göra det. Rektor skall särskilt verka för att skolans arbetsformer utvecklas så att ett aktivt elevinflytande gynnas.

Vid intervjuer, samtal och lektionsbesök framkommer att elevernas inflytande på undervisningen och medverkan i planeringen främst är en fråga om att de kan välja i vilken ordning de ska arbeta med av läraren givna uppgifter eller beting. Lärarna uppger att det är svårt att ta med de yngre eleverna i planeringen och att man önskar hitta fler strategier för det. I några klasser har man samtal om innehåll och arbetssätt inför nya arbetsområden. Inspektörerna finner att i skolans underlag för arbetsmiljöromd finns det ett antal frågeställningar som skulle ge ett bra svar på hur eleverna uppfattar t.ex. skolans arbetsplan, elevernas medverkan vid planering av undervisningen, om de får använda olika arbetssätt, samarbete mellan elever, klassråd, elevråd, elevskyddsombud, om de får vara med och diskutera mål, ordningsregler, scheman, utvärdering av undervisningen m.fl. Någon redovisning av elevernas svar vid arbetsmiljöromd fanns dock inte tillgänglig vid inspektionen. Vid intervjuer uppger eleverna att de tror att det skulle vara möjligt att påverka undervisningen om de kom med bra förslag. Inspektörerna bedömer att rektor och lärarna bör förbättra elevernas möjligheter till inflytande över undervisningen.

I varje klass eller undervisningsgrupp skall eleverna ges tillfälle att tillsammans med läraren behandla frågor som är av gemensamt intresse för eleverna. Den närmare utformningen skall anges i arbetsplanen.

I Björnsjöskolans arbetsplan finns ingen sådan beskrivning men vid inspektionen framkommer att alla klasser har klassråd. Antal tillfällen och upplägg vid mötena varierar. I skolans elevråd finns representanter från alla klasser. Där tar man upp frågor från skolledningen och klasserna. Rådsmötena leds av elever med stöd av en vuxen och protokoll förs. Inringning från rast, bortforslande av en betongklump på gården, större portioner i skolmatsalen och bandyturnering är frågor som diskuterats på elevrådet. Lärarna uppger att det är svårt att få eleverna att ta upp och tala om pedagogiska frågor. Huruvida eleverna tränats och fått kunskaper och verktyg för en sådan diskussion framkommer inte vid inspektionen. I samtal och intervjuer med elever framkom tydligt att eleverna tycker att det är viktigt att de får vara med och föra fram sina synpunkter och fatta beslut. Inspektörerna bedömer att rektor bör tillse att skolans arbetsplan

innehåller en beskrivning av hur eleverna skall ges tillfälle att tillsammans med läraren behandla frågor som är av gemensamt intresse för eleverna.

Alla som arbetar i skolan skall samarbeta med elevernas vårdnadshavare så att man tillsammans kan utveckla skolans innehåll och verksamhet. Björnsjöskolans samarbete med föräldrar sker främst vid föräldramöten, i föräldrarådet där föräldrarepresentanter från klasserna deltar. Dagordning och protokoll från föräldrarådet läggs ut på skolans intranät vilket elever och föräldrar kan ansluta sig till hemifrån. De som inte har tillgång till dator hemma erbjuds använda skolans datorer.

Värdegrundsarbetet

Parallellt och integrerat med undervisningen mot målen i kursplanerna skall skolan förmedla och hos eleverna förankra de värden som vårt samhällsliv vilar på. Skolan skall gestalta och förmedla värden som människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet mellan kvinnor män och solidaritet med svaga och utsatta. Eleverna skall fostras till rättskänsla, generositet, tolerans och ansvarstagande.

I Björnsjöskolan har man gemensamt under läsåret arbetat med ett antal värdegrundsövningar med eleverna, vilka man anser har givit goda resultat. I övrigt uppger lärarna att de ständigt beaktar värdegrundsfrågor i vardagen. Det blir ofta samtal utifrån händelser som inträffat i eller utanför skolan eller utifrån något som dyker upp i undervisningen. Vid intervjuer, samtal och observationer under inspektionsbesöket framkommer att flertalet elever agerar på ett sätt som tyder på att de omfattar ovanstående värden.

För att åstadkomma en god arbetsmiljö i skolan, finns krav på rektor att upprätta, genomföra, följa upp och utvärdera skolans handlingsprogram för att förebygga och motverka alla former av kränkande behandling bland elever och anställda. Var och en som verkar inom skolan skall aktivt motverka alla former av kränkande behandling, såsom mobbning, rasistiska beteenden, trakasserier mot och förtryck av individer och grupper. Skolans lärare skall uppmärksamma och – i samråd med övrig skolpersonal – vidta nödvändiga åtgärder för att förebygga och motverka kränkande behandling.

Björnsjöskolans handlingsplan mot kränkande behandling kallas Handlingsplan mot mobbning. Den innehåller definitioner av vad som ska betraktas som mobbning, åtgärder mot mobbning och förebyggande arbete. Handlingsplanen delas ut till alla föräldrar. Skolan har även dokument rubricerade Kränkande behandling, Mobbningsgruppen och BIG, med ett liknande innehåll.

I läroplanen anges att skolans lärare skall samarbeta med hemmen om elevernas fostran och därvid klargöra skolans normer och regler som en grund för arbetet och för samarbete. I Björnsjöskolan har personal, föräldrar och elever tillsammans tagit fram allmänna trivselregler samt regler för hur man ska uppträda inomhus, under raster, i matsalen och vid datorn. I ett dokument kallat Trivselregler förklaras hur reglerna skall presenteras och förankras varje år och vad som händer om någon bryter mot reglerna (bl.a. skriftlig rapport till föräldrarna). Vid inspektionen framkommer att trivselreglerna är väl kända av elever och föräldrar.

Sammanfattningsvis bedömer inspektörerna att skolans arbete med att få eleverna att omfatta samhällets gemensamma värdegrund, är gott. Skolan upplevs i dag som en tryggare plats än för några år sedan. Elevernas möjligheter till inflytande över undervisningen varierar starkt och inspektörerna bedömer detta vara ett utvecklingsområde.

3. Pedagogisk verksamhet och undervisning

Lokala mål och innehåll

Både läroplan och nationella kursplaner skall ligga till grund för planeringen av undervisningen. I kursplanerna anges syftet med de olika ämnena under rubriken Mål att sträva mot. Dessa mål skall ligga till grund för den inriktning undervisningen skall ha och de skall visa vilka kunskaper som skolan skall sträva efter att alla elever utvecklar. Målen att sträva mot skall vara utgångspunkt för lärarnas planering tillsammans med eleverna. I kursplanerna anges också Mål att uppnå. Dessa mål beskriver vad varje elev minst skall kunna efter det femte respektive det nionde skolåret. Lärare skall använda sin yrkeskunskap och yrkeserfarenhet för att tillsammans med eleverna tolka målen, ta ställning till vilket stoff som skall väljas ut för att konkretisera innehållet samt bestämma hur man vill arbeta och organisera undervisningen.

Vid inspektionen framkommer att Björnsjöskolan tillsammans med Källöskolan och Källmursskolan har kommit överens om att lokalt konkretisera nationella mål samt att ange progression och moment i de olika ämnena. Detta arbete skall vara färdigt under vårterminen 2006. Inspektörerna bedömer att i de lokala bearbetningar som gällde vid inspektionstillfället i huvudsak utgick från de nationella målen. I vissa ämnen fanns det dock sammanblandning av mål och innehåll (arbetsområden). Inspektörerna bedömer därför att skolans lokala måldokument bör förtydligas så mål och innehåll går att särskilja.

Organisering av undervisningen och tidsanvändningen

I läroplanen för grundskolan anges att undervisningen skall anpassas till varje elevs förutsättningar och behov. I grundskoleförordningen anges att eleverna skall fördelas på klasser och grupper enligt beslut av rektorn. Rektor fastställer schema och därvid skall beaktas att eleverna får såväl en väl avvägd total skoltid i grundskolan som väl avvägda läsår och skoldagar. Uppdelningen i ämnen är ett sätt att organisera utbildningens innehåll, men i kursplanerna beskrivs att avsikten inte är att skapa gränser mellan ämnena. Samverkan mellan ämnen är nödvändig för att möjliggöra en allsidig och meningsfull kunskapsutveckling i enlighet med läroplanens värdegrund, mål och riktlinjer. Författningarna ger skolorna ett friutrymme att med utgångspunkt i nationella mål organisera undervisningen utifrån lokala förutsättningar och elevers behov.

Vid inspektionen framkommer att flertalet klasser undervisas av klassläraren i alla ämnen (utom musik, idrott och slöjd). Många av klasslärarna har flerämnesbehörighet. I ett av arbetslagen byter lärarna lektioner så att de undervisar i de ämnen de har utbildning för. Vid inspektörernas samtal med skolledning och personal framkommer att lärares önskemål om tjänstgöring har haft stor betydelse när man beslutat om samverkan och organisationen. I kvalitetsredovisningen anges att några särskilda justeringar/prioriteringar i organisationen inte

förekommit utifrån resultaten. Detta läsår har man dock inrättat nivågrupperingar i matematik och svenska och några elever har fått göra en ”omstart” i engelska med stöd av specialläraren.

För grundskolan finns föreskrifter om utbildningens omfattning i form av en timplan, där det anges antalet timmar för ämnen, ämnesgrupper, språkval och elevens val, det totalt garanterade antalet timmar (garanterad undervisningstid), och inom ramen för den totala undervisningstiden ett visst antal timmar för skolans val. Vid inspektionen framkommer omfattningen av undervisningen är i enlighet med bestämmelserna.

Arbetsätten

Skolans arbete skall inriktas på att ge utrymme för olika kunskapsformer så som fakta, förståelse, färdighet och förtrogenhet samt på att skapa ett lärande där dessa former balanseras och blir till en helhet. Arbetsätt för lärandet skall utformas på en grund av vetenskap och beprövad erfarenhet, och läraren skall låta eleverna pröva olika arbetsätt och arbetsformer. Vid skolan skall det pågå en aktiv diskussion om kunskapsbegrepp, vad som är viktig kunskap i dag och i framtiden och hur kunskapsutveckling sker. Eleverna skall ges möjlighet att få överblick och sammanhang samt att reflektera över sina erfarenheter och tillämpa sina kunskaper. Vidare skall eleverna utveckla sin förmåga att ta initiativ och ansvar och ges tillfälle att lösa problem både självständigt och tillsammans med andra.

Vid inspektörernas besök i klassrummen och vid samtal med lärare och elever framkommer en bild av att undervisningens upplägg varierar mellan klasserna. I flera klasser har man ett problembaserat, tematiskt arbetsätt i flertalet ämnen. Där har eleverna också större möjligheter att påverka innehåll och tillvägagångssätt. I några klasser verkar läromedlen spela en viktig roll för hur man lägger upp undervisningen. I matematik och engelska gäller detta i flertalet klasser.

Läroplanen anger att hänsyn skall tas till elevers olika förutsättningar och behov och att det finns olika vägar att nå målen. Därför kan undervisningen aldrig utformas lika för alla. För skolan är det därför viktigt att variera arbetsätten och att ge eleverna olika strategier för lärande. I några klassrum såg inspektörerna goda exempel på hur lärarna levandegjorde undervisningen med konkret material. När det gäller att ge eleverna metoder och verktyg för utforskande och lärande såg inspektörerna i ett klassrumsbesök hur eleverna prövade och kom fram till olika sätt att göra jämförelser av fenomen över tid.

Någon systematisk uppföljning av hur skolan arbetar med kunskapskvaliteter och strategier för lärande i olika ämnen finns inte. Undervisningsmetoder och arbetsätt kontra elevernas resultat kommenteras i kvalitetsredovisningen endast som att man provat ett antal ”alternativa pedagogiker” i undervisningen med särskilt stöd. Detta arbete beskrivs dock inte ha varit särskilt framgångsrikt.

Språket, lärandet och identitetsutvecklingen är nära förknippade. Genom rika möjligheter att samtala, läsa och skriva skall varje elev få utveckla sina möjligheter att kommunicera och därmed få tilltro till sin språkliga förmåga. I Björnsjöskolan har man schemalagt tider för läsning och det antecknas hur många böcker eleverna har läst i läsedagböcker. Utifrån tidigare erfarenheter litar skollärdning

och lärare på att den intensiva läsningen kommer att ge bättre resultat i svenska i framtiden.

I läroplanen för grundskolan beskrivs att i skolarbetet skall de intellektuella såväl som de praktiska, sinnliga och estetiska aspekterna uppmärksammas. Inspektörerna finner ett gott exempel i en särskild satsning som Björnsjöskolan gör i ett samarbete med Gävle kommuns kulturskola. Det innehåller bl.a. dans och blockflöjtsspel för eleverna i årskurs 4. I årskurs 2–5 arbetar kulturskolans lärare som kompanjonlärare i klasserna och syftet är att undervisningen skall anknyta till övrigt arbete exempelvis i samhällsorienterande ämnen. I samtal och intervjuer berättade eleverna att slöjd och idrott är ämnen som de tycker är särskilt roliga och där får de oftast komma med egna förslag. I idrott delas vid vissa lektioner eleverna i årskurs 5 och 6 i pojk- och flickgrupp. Det har inneburit att många flickor nu vågar mer och arbetar bättre, enligt lärarna.

Strävan skall vara att alla elever känner lust att lära. Krav ställs på att lärarna skall visa respekt för den enskilda eleven och i det vardagliga arbetet ha ett demokratiskt förhållningssätt. Läraren skall stärka varje elevs självförtroende samt vilja och förmåga att lära. Läraren skall också organisera arbetet så att eleven upplever att kunskap är meningsfull och att den egna kunskapsutvecklingen går framåt.

Vid inspektionen framkommer att flertalet elever känner stor lust att lära, enskilt och tillsammans med andra. Lärarna har ett gott förhållningssätt till eleverna och uppmuntrar deras initiativ. Det råder en god stämning mellan elever och lärare. Några elever framförde dock att arbetet ibland kan kännas lite enahanda, att bara jobba i boken var tråkigt, sade de.

Särskilt under de tidiga skolåren har leken stor betydelse för att eleverna skall tillägna sig kunskaper. I förskoleklasserna och i årskurs 1 såg inspektörerna goda exempel på hur eleverna fick goda möjligheter till lek och till en strukturerad undervisning.

Individanpassning, individuell studieplanering och stöd

Läraren skall stimulera, handleda och stödja varje elev i hans eller hennes lärande. Skolan skall låta varje enskild elev finna sin unika egenart. Eleven skall få stimulans att växa med uppgifterna och möjlighet att utvecklas efter sina förutsättningar. Lärarna skall utgå från den enskilda elevens behov, förutsättningar, erfarenheter och tänkande samt organisera arbetet så att eleven utvecklas enligt sina egna förutsättningar och samtidigt stimuleras att använda och utveckla hela sin förmåga. Rektor skall verka för att undervisningens uppläggning, innehåll och arbetsformer anpassas efter elevernas skiftande behov och förutsättningar.

Vid inspektionen framkommer att en vanlig metod i klassundervisningen för att anpassa undervisningen till enskilda elevers förutsättningar och behov är att ge eleverna beting med olika omfång. Det förekommer även olika sorters uppgifter för eleverna och de kan ha läromedel av olika slag. I övrigt verkade organisation och variationen i undervisningen mer härröra från olika lärares önskemål om undervisningssätt än från en analys av elevernas behov.

I skollagen anges att särskilt stöd skall ges till elever som har svårigheter i skolarbetet. Beslut om särskilt stöd enligt detta kapitel fattas av rektorn. En elev

skall ges stödundervisning, om det kan befaras att eleven inte kommer att nå de mål som minst skall ha uppnåtts vid slutet av det femte och det nionde skolåret eller om eleven av andra skäl behöver särskilt stöd. Sådant stöd skall i första hand ges inom den klass eller grupp som eleven tillhör.

I Björnsjöskolan har man specialundervisning enskilt eller i grupp med speciallärare för de elever som riskerar att inte nå målen. Särskilt stöd ges främst till elever som enligt diagnoser i årskurs 2 eller i andra avstämningar bedöms ha svårigheter att nå målen i årskurs 5. De elever som inte klarar de nationella proven i årskurs 5 får fortsatt stöd i årskurs 6. I kvalitetsredovisningen framkommer att skolan inte är riktigt nöjd med organisationen av specialundervisningen. Personalens kompetens och prioriteringen av stödinsatser diskuteras. En bättre överensstämmelse mellan metoder och elevernas behov är nödvändig.

Enligt grundskoleförordningen skall en elev få studiehandledning på sitt modersmål, om eleven behöver det. I Björnsjöskolan testas elever som antas ha behov av studiehandledning på modersmålet och om så är fallet ges sådant stöd. Intervjuade modersmåls lärare befarar dock att skolan i dessa tester missar elever som kan behöva studiehandledning.

Inspektörerna bedömer med utgångspunkt från att så många elever inte klarade de nationella proven att rektor bör analysera och åtgärda eventuella brister i stöd och specialundervisning.

Grundskoleförordningen anger att om det genom uppgifter från skolans personal, en elev, dennes vårdnadshavare eller på annat sätt har framkommit att eleven behöver särskilda stödåtgärder, skall rektorn se till att ett åtgärdsprogram utarbetas. Eleven och elevens vårdnadshavare skall ges möjlighet att delta vid utarbetandet av programmet. Utvecklingssamtal skall i vissa fall resultera i ett åtgärdsprogram. De åtgärdsprogram som inspektörerna tagit del av uppfyller författningens krav.

Utvärdering av lärandet, bedömning och betygssättning

I läroplanen anges att läraren skall, utifrån kursplanernas krav, allsidigt utvärdera varje elevs kunskapsutveckling, muntligt och skriftligt redovisa detta för eleven och hemmen samt informera rektorn om elevernas studieresultat och utvecklingsbehov. Nationella ämnesprov i engelska, svenska och matematik kan användas i slutet av årskurs 5 för att bedöma elevernas kunskapsutveckling. Läroplanen föreskriver också att skolan skall sträva efter att varje elev utvecklar ett allt större ansvar för sina studier och utvecklar förmågan att själv bedöma sina resultat och ställa egen och andras bedömning i relation till de egna arbetsprestationerna och förutsättningarna.

I Björnsjöskolan utvärderas elevernas kunskapsutveckling på olika sätt. Hela skolan använder till exempel ett läsutvecklingsschema (LUS) där elevernas läsförståelse noteras. I matematik har man utarbetat ett planerings- och uppföljningsunderlag som man kallar Mattestaden och i svenska ett Svenska-träd. Underlagen har olika målnivåer som markeras när eleven nått målet. Här utöver uppger lärarna att de för anteckningar om elevernas framsteg i olika ämnen. Det av skolan beslutade portfolioarbetet, som skulle synliggöra elevens kunskapsutveckling från förskolan till grundskolans slut, går enligt lärarna trögt. Det pågår diskussioner med lärarna i årskurs 7–9 för att utveckla arbetet och tydliggöra

syftet. Ingen av eleverna eller föräldrarna som inspektörerna samtalade med uppgav portfolion som ett bra verktyg för att se elevens kunskapsutveckling. De flesta portfoliopärmarna som inspektörerna tog del av innehöll mest teckningar och berättelser från förskolan och de tidiga årskurserna. ”Den är rolig att bläddra i” sade några elever.

När det gäller elevernas kunskap om att de skall nå vissa mål framkom en stor variation. Få elever kunde redogöra för mål i olika ämnen undantag var dock ämnet musik där eleverna tydligt kunde berätta om målen. Inspektörerna bedömer att skolan bör förbättra arbetet med att ge eleverna kännedom om vilka mål de skall nå övergripande och i olika ämnen.

Vägledning och utvecklingssamtal

Enligt grundskoleförordningen skall läraren, eleven och elevens vårdnadshavare träffas minst en gång varje termin samtala om hur elevens kunskapsutveckling och sociala utveckling bäst kan stödjas (utvecklingssamtal). Informationen bör grunda sig på en utvärdering av elevens utveckling i relation till målen i läroplanen och i kursplanerna samt tydliggöra vilka insatser som behövs för att eleven skall nå målen. I läroplanen anges att läraren utifrån kursplanernas krav allsidigt skall utvärdera varje elevs kunskapsutveckling samt muntligt och skriftligt redovisa detta för eleven och hemmen.

Intervjuade föräldrar uppger att utvecklingssamtalen i stort sett fungerar bra men att det skiljer mellan klasserna. Det är vanligt att lärare fokuserar på den sociala utvecklingen och det är därför svårt att få reda på hur eleven ligger till i förhållande till målen i de olika ämnena. Inspektörerna bedömer att lärarna bör förbättra informationen till föräldrarna om elevens utveckling och resultat.

Samverkan och öppenhet

Rektor har ett särskilt ansvar för att samverkan med arbetslivet utanför skolan utvecklas så att eleverna får konkreta erfarenheter av betydelse för deras val av fortsatt utbildning och yrkesinriktning.

I Björnsjöskolans arbetsplan anges att skolan aktivt samverkar med det lokala näringslivet, föreningslivet, andra skolor, bibliotek och hemmen. Under läsåret har skolan samarbetat med hyresgästföreningar, affärsidkare, kyrkan, samfälligheter, ungdomsgården och polisen för att motverka skadegörelse runt skolan under helger och kvällar. Inspektörerna finner att skolan har ett gott samarbete med biblioteket och kulturskolan.

Sammanfattningsvis bedömer inspektörerna att den pedagogiska verksamheten är av god kvalitet. Organisation av undervisningen och arbetssätten varierar dock mellan klasserna. I Björnsjöskolan finns flera goda exempel på att elever får arbeta utforskande och problembaserat. Skolan har på flera olika sätt försökt att anpassa undervisningen så att de elever som behöver särskilt stöd kan få det. Resultaten har dock varit svaga och inspektörerna bedömer att rektor bör analysera och åtgärda eventuella brister i stöd och specialundervisning. Inspektörerna bedömer vidare att skolans lokala måldokument bör revideras så att mål och innehåll går att särskilja.

4. Styrning, ledning och kvalitetsarbete

Pedagogisk ledning, kvalitetssäkring och förbättringsarbete

Staten har tilldelat rektor en nyckelfunktion för utbildningens planering, genomförande och resultat. För att utöva sitt ledarskap skall rektor enligt skollagen hålla sig förtrogen med det dagliga arbetet i skolan. Den som är rektor skall ha pedagogisk insikt, förvärvat genom utbildning och erfarenhet. Särskilt skall rektor verka för att utbildningen utvecklas, och han eller hon har en särställning när det gäller att garantera elevernas rättssäkerhet. Rektors befogenheter och ansvar är utpekade i skollagen, läroplanerna och skolformsförordningarna. Som pedagogisk ledare och chef för lärarna och övrig personal i skolan har rektorn det övergripande ansvaret för att verksamheten som helhet inriktas på att nå de nationella målen.

Björnsjöskolans rektor tillträdde tjänsten hösten 2004. Rektor har lärar- och fritidspedagogutbildning och har en bred erfarenhet av arbetslivet utanför skolan. Vid samtal och intervjuer framkommer att rektor har en bra bild av hur verksamheten fungerar och att hon upplevs som en god pedagogisk ledare. Vidare att rektor är tydlig när det gäller ansvarsfrågor. Personalen uppskattar hennes förmåga att fatta beslut, även sådana som upplevas svåra att fatta. I intervju med rektor framkommer en tydlig pedagogisk vision samt tankar om hur den kan bli verklighet, ”utan att mattan rycks undan för dem som ska utföra arbetet”. Rektors kännedom om nationella styrdokument är god.

Grundskoleförordningen anger att för genomförandet av de fastställda målen för utbildningen skall det finnas en arbetsplan. Arbetsplanen skall utarbetas under medverkan av lärare och övrig personal samt företrädare för eleverna och deras vårdnadshavare. Rektorn beslutar om arbetsplanen. Arbetsplanen skall kontinuerligt följas upp och utvärderas.

Björnsjöskolans arbetsplan rymmer på en A4-sida och den har rubriken En bättre skola för alla. Den innehåller en beskrivning av ett antal egenskaper som eleverna skall ha med sig när de lämnar skolan, vidare tre prioriterade inslag i undervisningen; läsning, datorn och rörelse. Slutligen anges ett antal strategier som skolan tänker använda för att nå målen; målstyrda grupper där personalens kompetenser nyttjas, tematiskt arbete, portfolio, individuella arbetsplaner samt samverkan med näringsliv, föreningar, bibliotek och hemmen samt att naturen skall nyttjas i det pedagogiska arbetet. Inspektionen visar att arbetsplanen i nuvarande utformning inte har tagits fram under medverkan av elever och föräldrar och någon utvärdering har inte gjorts. Inspektörerna bedömer att skolans arbete med arbetsplan bör utvecklas så att företrädare för elever och föräldrar ges tillfälle att medverka vid framtagandet.

För skolan skall det årligen upprättas en skriftlig kvalitetsredovisning. Den skall fungera som ett led i den kontinuerliga uppföljningen och utvärderingen av verksamheten. Kvalitetsredovisningen skall innehålla en bedömning av i vilken mån de nationella målen för utbildningen har uppnåtts och en redogörelse för vilka åtgärder skolan avser att vidta om målen inte har uppnåtts.

I Björnsjöskolans kvalitetsredovisning för läsåret 2003/2004 beskrivs tre huvudområden: Trygghet, Lärande, utveckling och måluppfyllelse samt Dokumenta-

tion – information till föräldrar. Under varje område återkopplas till de utvecklingsråden man angav i tidigare kvalitetsredovisning, därefter beskrivs nuläget, och en analys av resultaten samt nya åtgärder för utveckling. Inspektörerna finner en tydlig struktur i redovisningen men att underlaget för de olika bedömningarna är ojämn. Mål, metoder och aktiviteter bladas ihop på vissa ställen. Arbetslagens utvärderingar ser mycket olika ut och de utgår vare sig från kommunens utvecklingsområden i skolplanen eller skolans arbetsplan. Inspektörerna bedömer att kvalitetsredovisningen bör förbättras och i högre grad knytas samman med övriga måldokument och utvärderingar.

Sammanfattningsvis framkommer vid inspektionen att skolans styrning och ledning fungerar väl. Skolans rektor har god kännedom om uppdraget och hon är väl förtrogen med verksamheten. I skolans kvalitetsarbete skall kvalitetsredovisningen spela en viktig roll. Inspektörerna bedömer att strukturen av redovisningen är bra men att underlaget för de olika bedömningarna är ojämn. Mål, metoder och aktiviteter blandas ihop på vissa ställen. Inspektörerna bedömer att kvalitetsredovisningen bör förbättras och i högre grad knytas samman med övriga måldokument och utvärderingar. Inspektörerna bedömer även att skolans arbete med arbetsplanen bör utvecklas så att företrädare för elever och föräldrar ges möjligheter att medverka vid framttagandet.

5. Tillgång till utbildning och omsorg

Tillgång till utbildning

I grundskolans timplan anges ett visst antal timmar för elevens val. Undervisningen skall syfta till att fördjupa och bredda elevens kunskaper i ett eller flera ämnen. Ett allsidigt urval av ämnen skall erbjudas eleverna som elevens val, och däri kan även ingå ett språk som eleven inte tidigare har fått undervisning i.

I Björnsjöskolan har man valt att lägga elevens val från och med årskurs 3 och under intensivperioder (under två veckor i maj). Eleverna kan under dessa dagar välja utifrån ett flertal av kursplanernas ämnen.

En elev som har förälder eller vårdnadshavare med annat språk än svenska som modersmål vilket utgör dagligt umgängesspråk för eleven skall ges möjlighet till undervisning i modersmålet som ett ämne (modersmålsundervisning), om eleven har goda kunskaper i modersmålet. Vid tiden för inspektionen hade alla elever som önskat modersmålsundervisning sådan undervisning (10 av 15 elever).

Undervisning i svenska som andraspråk skall om det behövs anordnas i stället för undervisning i svenska. Till skillnad från modersmålsundervisning är detta inte någon frivillig undervisning som eleven själv eller elevens föräldrar beslutar om. Det betyder att skolan skall genomföra en behovsprövning och att rektor fattar beslut. Vid tiden för inspektionen hade 19 elever undervisning i svenska som andraspråk i stället för svenska.

Sammanfattningsvis bedömer inspektörerna att det för eleverna i Björnsjöskolan finns tillgång till utbildning och omsorg i den omfattning som författningarna anger.

6. Resurser

Personalens kompetens och kompetensutveckling

Skolans lärare skall ha en utbildning för den undervisning de i huvudsak skall bedriva. Skolans lärare skall ha nödvändiga insikter i de föreskrifter som gäller för det offentliga skolväsendet, särskilt de föreskrifter som anger målen för utbildningen. Kompetensutveckling skall anordnas för den personal som har hand om utbildningen. Rektor skall verka för att lärare och annan personal får möjlighet till den kompetensutveckling som krävs för att de professionellt skall kunna utföra sina uppgifter. Skolhuvudmannen skall vinnlägga sig om en planering av kompetensutvecklingen.

Vid inspektionen framkommer att med få undantag har lärare, förskollärare och fritidspedagoger utbildning avsedd för den undervisning de i huvudsak bedriver. När det gäller kompetensutvecklingen tar lärarna upp önskemål vid utvecklingssamtalen med rektor. Gemensamma kompetensutvecklingsinsatser senaste åren har bl.a. varit läsutvecklingsschema (LUS) och värdegrundsarbete (Charlie).

Läromedel, pedagogisk materiel, utrustning och lokaler

Rektor skall verka för att eleverna får tillgång till handledning och läromedel av god kvalitet samt andra hjälpmedel för att själva kunna söka och utveckla kunskaper, bl. a. bibliotek, datorer och andra tekniska hjälpmedel. Eleverna skall ha tillgång till böcker, verktyg och andra hjälpmedel som behövs för en tidsenlig utbildning. Vid inspektionen framkommer att tillgång till undervisningsmaterial och annan utrustning är tillfredställande och att skolans lokaler är väl lämpade för verksamheten.

Sammanfattningsvis bedömer inspektörerna att resurser i form av lämpliga lokaler, läromedel och undervisningsmaterial finns i tillräcklig omfattning.

Sammanfattande bedömning

Inspektörerna bedömer att verksamheten i Björnsjöskolan är av god kvalitet. Skolan utgör en lugn och trygg miljö. Undervisningen varierar mellan klasserna och det påbörjade kvalitetsarbetet bör inriktas på att hitta former som bättre svarar mot de mål som anges i läroplan och kursplaner.

Det finns dock behov av förbättringsinsatser inom följande områden.

Kunskaper, utveckling och lärande

- Rektorn och skolans lärare bör tillse att uppföljning och utvärdering av elevernas kunskaper i förhållande till läroplanens övergripande kunskapsmål samt kursplanernas mål i andra ämnen än svenska, engelska och matematik förbättras.
- Rektorn och skolans lärare bör tillse att uppföljning och utvärdering av värdegrundsmålen förbättras.

Arbetsmiljö och delaktighet

- Rektorn och skolans lärare bör tillse att elevernas möjligheter till inflytande över undervisningen förbättras.
- Rektorn bör tillse att skolans arbetsplan innehåller en beskrivning av hur eleverna skall ges tillfälle att tillsammans med läraren behandla frågor som är av gemensamt intresse för eleverna.
- Rektorn bör tillse att handlingsprogrammet mot kränkande behandling revideras och uppdateras.

Pedagogisk verksamhet och undervisning

- Rektorn och skolans lärare bör tillse att skolans lokala måldokument förtydligas så mål och innehåll går att särskilja.
- Rektorn bör med utgångspunkt från att så många elever inte klarade de nationella proven analysera och åtgärda eventuella brister i stöd och specialundervisning.
- Rektorn och skolans lärare bör tillse att arbetet med att ge eleverna kännedom om vilka mål de skall nå såväl övergripande som i olika ämnen förbättras.
- Rektorn och skolans lärare bör tillse att informationen till föräldrarna om elevens utveckling och resultat förbättras.

Styrning, ledning och kvalitetsarbete

- Rektorn bör tillse att arbetet med att ta fram en arbetsplan utvecklas så att företrädare för elever och föräldrar ges tillfälle att medverka.
- Rektorn bör tillse att kvalitetsredovisningen förbättras och i högre grad knyts samman med övriga måldokument och utvärderingar.

Datum	Ort
2005-12-21	Stockholm

Ingrid Åsgård
Anna Bergstedt Nordqvist